

491.82

N241

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARIES

STACKS
NOV 19 1975

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXI/3

СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ДАНИЧИЋЕВОГ РОЂЕЊА

БЕОГРАД
1975

Тодоровић, а негде само *Тџдоровић*. И нека! Обоје је добро. Овај дублет није, дакле, јединствен у нашем језику, већ се цепа на регионе. Само једним својим делом, као што смо рекли, он је јединствен, тј. оба су акцента обична у језичком осећању говорника.

7. Стиче се утисак да се у ову акценатску категорију уклапа огроман број етника нашег језика. Вук у *Рјечнику* има *Каранџовчанин* и *Каранџовчанин* („*Einer von Karanovac*“). У РСАНУ налазимо: *Дубрџовчанин* и *Дубрџовчанин* итд. Као што се види, исти су акценатско-квантитативни односи као и у презименима типа *Недџелковић* и *Недџелковић*, па би се на основу тога могло рећи да се решавањем акценатског питања презимена типа *Јовановић* решава и акценатско питање етника типа *Дубровчанин*. Међутим, овде има доста формацијских и других, па отуда и акценатско-квантитативних специфика, што изискује посебну подробну анализу.

Милија Станић

Дискусија

ЈОШ О АКЦЕНТУ ПРЕЗИМЕНА НА -ОВИЋ/-ЕВИЋ

(уз чланак М. Станића)

Питање изворних и аналошких иијова. У цуцком и осталим староцрногорским говорима, чијим сам се испитивањем и сам бавио (исп. Српски дијалектолошки зборник XV), одлучно преовлађују презимена која задржавају акценат основне речи: *Томџновић*, *Баирићевић*, *Вурићковић*, *Мийћуновић* итд. Ипак има примера и за тип *Јовџновић*. Такво је, као усамљен случај, најпре само то презиме (*Јовџновић*), иако је име искључиво *Јовџн* (констатовао сам, међутим, колебање *Милџн* и *Милџн*, али ми није познато одговарајуће презиме). Остали случајеви чине одређену категорију, јер се изводе само од једног типа имена: *Томџишевић* од *Тџмџш*, *Боџџандић* од *Бџџџан*, *Новџкџић* од *Нџвџк*, *Шеиџандић* од *Шџеиџан*.

Ово ће бити изворни акценат, а не аналошки. Уједначавање по аналогiji у овим крајевима пре је текло у супротном смеру, потискујући суфиксални акценат присвојног придева и презимена у корист акцента основне речи, тако да је данас само *Бџџџанов*, *Милошев* итд. Ипак се старији акценат чува у неким топонимима (*Боџџандџ Крај*, *Драџишеџ Дџ*). То би значило да је постојао још један основ (пored утицаја типа *Ковџчевић* и дублетизма *Јован-*

зона, па ће регије за које су типична на њихов акценат пресудније утицати него оне у којима се јављају нередовно, спорадично. Познато је, наиме, да се у западним крајевима уместо типа *-овић* јавља просто *-ић* (*Јованић* и сл.), или и други типови творбе.

— И у оквиру типа *-овић (-евић)* има модела који су више својствени једној зони него другој. Тако имена на *-ијевић* (*Димитријевић* и сл.) и *-ељевић* (*Рагосављевић*, *Јаковљевић*) нису карактеристична за Црну Гору, а за Србију јесу.

— Територијалну везаност појединих презимена и њихових творбених типова не треба схватити буквално. У питању су дијалектолошке и етногенетске чињенице, а не актуелне друштвене, од којих мора полазити свако нормирање. Многобројна пресељења — старија и новија, појединачна и групна — готово су неутралисала некадашњи резмештај. Да и не говоримо о масовним колонизацијама, довољно је погледати телефонски именик којег већег града у Србији — па ћемо наћи многобројне породице са презименима која познајемо као типично црногорска, херцеговачка, босанска и др. То у језичком смислу значи да многи људи не изговарају своје презиме сагласно типу својственом њиховом матичном крају, а они имају једнако право да се поштује њихов изговор као и нерасељени делови породица.

— Ређи је случај да се акценат презимена диференцира према породицама (родовима) у случајевима „хомонимије” презимена, нпр. да *Јовановићи* буду једна породица *Јовановићи* друга. Обично је, напротив, да акценат зависи од језичког осећања и опредељења: онај коме је својствен изговор *Јовановић* примениће га без обзира на породицу и регију (нешто је сложенији случај уопштавање типа *Јовановић*). Ипак се за поједине познате личности и ликове зна везати одређено наглашавање њиховог презимена, макар одступало од општег опредељења говорника (*Милош Обреновић* рећи ће и они који неку породицу у своме крају зову *Обреновићима*).

— Опредељење за један или други акценат није једнако чврсто у свим творбеним моделима (теже ће се нпр. у корист другог типа одступити од акцента *Војислављевић* него од *Филиповић*), а ни отпор усвајању „туђег” акцента није за све моделе једнак. Најтеже се прихвата други тип наглашавања за презимена које знамо са дружичијим акцентом (као појединачна или као категорију), док се много лакше шири акценатски тип својствен једној регији ако је и творбени модел углавном везан за њу.

Акцентаић презимена у Речнику САНУ. У Речнику САНУ презимена се акцентују мање-више редовно, али се тим открива и извесна условност тога поступка. Ауторски колектив Речника, наиме, нема никакву картотеку или други систематски извор аутентичних података о акценту презимена, него се он по правилу означава кате-

горијски, тј. тежи се томе да се на творбене моделе примене акценатски типови који су им начелно својствени. То практично значи да акценат презимена у Речнику више представља нормативну сугестију и оцену да је дати нагласак начелно у духу новоштокавског система — него у строгом смислу филолошки податак, конкретно сведочанство.

И настојања да се даље усаврши третман акцента презимена у овом лексикографском делу зависиће од тога колико ће се тачно уочити и идентификовати карактеристични творбени модели и њихове акцентске карактеристике (у структуралном и регионалном смислу), јер се тиме омогућава да дублетски акценат не изостаје тамо где га реално има, као и да се не даје тамо где представља само теријску могућност.

При томе треба имати у виду да ономастика у оваквом речнику општег типа представља специфични, могло би се рећи периферни део речничког фонда, па се од обраде не може очекивати да се упушта у појединости и разрађује особеније појаве у акценту презимена, него ће довољно бити ако се тачно примене начелни продуктивни типови и идентификују реални оквири дублетизма.

М. Пешикан

ПОДАЦИ АНКЕТЕ О АКЦЕНТУ ПРЕЗИМЕНА НА -ОВИЋ (-ЕВИЋ)

Како у Институту за српскохрватски језик има сарадника из разних крајева наше језичке територије којима је у свести жив акценатски систем родног краја, у оквиру дискусије у стручном клубу (поводом рада М. Станића) спроведена је анкета о акценту презимена на -овић (-евић). Анкетом су од учесника тражени конкретни подаци о наглашавању презимена у њиховом крају, а такође се испитивало њихово категоријско опредељење, тј. како би изговорили презиме одговарајућег склопа (нпр. читајући списак непознатих презимена).

У анкети су дали податке: за Лику *Милка Половина-Десићовић* (скраћеница МП), за Дрвар *Милораг Дешић* (МД), за Мостар *Фахра Мајијашић* (ФМ), за Требиње *Милан Огавић* (МО), за Гацко *Милица Вујанић* (МВ), за Никшић *Пејтар Слагојевић* (ПС), за Црквичко Поље (Пива) *Милица Раговић-Тешић* (МР), за Горобиље (код Ужичке Пожеге), околна села и златиборски крај *Мирослав Николић* (МН), за Обаде (код Сребренице) *Милораг Симић* (МС), за Љептанско (код Бајине Баште) *Милосав Тешић* (М Т